

Н. С. Рязанова

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”, Київ, Україна, nryazanova@kneu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1419-1189>

В. М. Федосов

доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри фінансів ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”, Київ, Україна, finance_kneu@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1092-4218>

**ФІНАНСИ ЯК ВИХІДНА ДЕТЕРМІНАНТА ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ
ЕНЕРГОІНФОРМАЦІЙНОЇ СУТНОСТІ ВАРТОСТІ**

Анотація. Це третя, завершальна стаття в циклі статей, присвячених розкриттю процесу реалізації енергоінформаційної сутності вартості, пов'язаних із цією сутністю властивостей і об'єктивних законів вартості, умов її функціонування. Автори мали на меті не лише дослідити теоретичний аспект ролі фінансів у реалізації енергоінформаційної сутності вартості, а й обґрунтувати за результатами оптимальні напрями вдосконалення практики їх функціонування для забезпечення збалансованого руху вартості та її примноження. В цьому контексті розкрито вартісну функцію фінансів, особливості форм її прояву у фінансах (корпоративних, публічних, домогосподарств), на фінансовому ринку. Розкрито роль фінансів (їхньої інформаційної підсистеми) в забезпеченні енергоінформаційного механізму функціонування вартості, а також форми прояву у фінансах фрактального принципу розвитку складних динамічних систем. Розглянуто місце фінансів у реалізації джерел вартості та зв'язок оцінок фінансового розвитку, фінансового прогнозування, стратегії й тактики з відносностю величини вартості. Пропонується в порядку дискусії.

Ключові слова: вартість, грошовий капітал, ланцюжки вартості, ексаунтинг, інформаційна підсистема фінансів, вартісно-інформаційна взаємодія, джерела вартості.

Лит. 16.

Nadiya Ryazanova

Dr. Sc. (Economics), Associated Professor, SHEE “Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman”, Kyiv, Ukraine, nryazanova@kneu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1419-1189>

Viktor Fedosov

Dr. Sc. (Economics), Professor, Emeritus of Science and Technology of Ukraine, SHEE “Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman”, Kyiv, Ukraine, finance_kneu@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1092-4218>

**FINANCE AS THE INITIAL DETERMINANT OF THE PROCESS
OF REALIZING THE ENERGY INFORMATION ESSENCE OF VALUE**

Abstract. The article is the third and final in a series of articles on the discovery of the energy-information genesis of value and the study of the properties and objective laws of value that follow. Its purpose is to investigate not only the theoretical aspect of the role of finance in realizing the energy-information essence of value, but also to identify on this basis possible directions for improving the practice of modern finance. Improvements aimed at ensuring a balanced movement of value and its multiplication, and which are the key principals of sustainable economic development, the relevance of which is evident

today. The value function of finance, and the peculiarities of its forms in the corporate finance, public finances, finance of households and financial market are shown. The relationship of finance with the three objective laws of value is investigated. The role of finance (their information subsystem) in providing the energy information mechanism of value functioning, as well as the forms of manifestation in finance of the fractal principle of development of complex dynamic systems is revealed. Also important laws of development of modern finance are identified. The role of finance in value multiplication is investigated, and it is shown that at the present stage it is profligate only through the financing of projects and programs, which involve (i) withdrawal of higher and qualitatively different (better) consumption value from already existing economic resources, (ii) involvement of previously unused resources in the production process and (iii) the development of human capital. The financing of such projects and programs should be accompanied by appropriate public financial policies aimed at educating and promoting such activities. It is justified that for the realistic and effective estimation of the financial state of the economy, the development of financial policy, strategy and tactics, it is necessary to take into account the relativity of value.

Keywords: value, monetary capital, value-chain, accounting, information subsystem of finance, value-information interaction, sources of value.

JEL classification: A10, E00, G00.

Н. С. Рязанова

доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов ГБУЗ "Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана", Киев, Украина

В. М. Федосов

доктор экономических наук, профессор, заслуженный деятель науки и техники Украины, заведующий кафедрой финансов ГБУЗ "Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана", Киев, Украина

ФИНАНСЫ КАК ИСХОДНАЯ ДЕТЕРМИНАНТА ПРОЦЕССА РЕАЛИЗАЦИИ ЭНЕРГОИНФОРМАЦИОННОЙ СУЩНОСТИ СТОИМОСТИ

Аннотация. Это третья, завершающая статья в цикле статей, посвященных раскрытию процесса реализации энергоинформационной сущности стоимости, связанных с данной сущностью свойств и объективных законов стоимости, условий ее функционирования. Авторы ставили цель не только исследовать теоретический аспект роли финансов в реализации энергоинформационной сущности стоимости, но и обосновать по результатам оптимальные направления усовершенствования практики их функционирования для обеспечения сбалансированного движения стоимости и ее приумножения. В этом контексте раскрыты стоимостная функция финансов, особенности форм ее проявления в финансах (корпоративных, публичных, домохозяйств), на финансовом рынке. Раскрыты роль финансов (их информационной подсистемы) в обеспечении энергоинформационного механизма функционирования стоимости, а также формы проявления в финансах фрактального принципа развития сложных динамических систем. Рассмотрено место финансов в реализации источников стоимости и связь оценок финансового развития, финансового прогнозирования, стратегии и тактики с относительностью величины стоимости. Предлагается в порядке дискуссии.

Ключевые слова: стоимость, денежный капитал, цепочки стоимости, эккаунтинг, информационная подсистема финансов, стоимостно-информационное взаимодействие, источники стоимости.

Досліджуючи роль фінансів у реалізації енергоінформаційної сутності вартості, насамперед зафіксуємо такі положення:

1. Автори виходять з того, що вартість є одним із типів “основної” енергії. Проходячи через усі господарські відносини, вона формується у відповідні ланцюжки вартості (*value chain*), які певним чином перетинаються, перетікають і поєднуються, утворюючи цілісну систему, котру ми називаємо “економіка”.

Вартість існує в нерозривному вартісно-інформаційному взаємозв’язку, який у економіці є аналогом енергоінформаційної взаємодії. Вона функціонує в економіці та фіксується її учасниками лише завдяки інформації про неї: остання висвітлює дані про вартість, факт її існування, параметри, рух тощо; разом із тим вартість (енергія) є своєрідною формою існування інформації.

2. Вартість має дві первинні форми прояву: споживчу й мінову. Мінова вартість представлена фінансами, в котрих вона завдяки особливому товару (грошам), що відіграє роль загального еквівалента, набуває форми грошової вартості. Ці положення вже розглядалися нами в попередніх статтях [1; 2].

Там, де мінова вартість завдяки загальному еквіваленту набуває форми грошової вартості, закладаються підвалини теорії та практики взаємозв’язку фінансової й монетарної політики.

3. Поділ енергії на типи та форми є відносним, і переходи однієї енергії в іншу та їх взаємозв’язки – нескінченно довгими [1]. Екстраполюючи це положення на фінанси, зауважимо: коли йдеться про фінанси, зазвичай послуговуються терміном “вартість”, хоча насправді (залежно від контенту) мова може йти про вартість як тип “основної” енергії, про мінову вартість, грошову чи якусь із її форм або навіть про споживчу вартість.

Детальний розгляд формування в економіці ланцюжків вартості, перетікання однієї її форми в іншу є предметом окремого дослідження. На цьому етапі, щоб не ускладнювати сприйняття матеріалу цієї статті, автори здебільшого вживають загальне поняття вартості, уточнюючи, яка саме вартість мається на увазі, лише в окремих ключових питаннях, щоб досягти однозначного розуміння.

4. У контексті цієї статті ми розглядаємо фінанси як специфічну сукупність грошових відносин, інфраструктурну підсистему економіки [3; 4], у котрій функціонує вартість, проявляються її властивості й об’єктивні закони.

В архітектурі інституту економіки існує також інформаційна підсистема, об’єктивність якої обумовлена тим, що інформація як явище є атрибутом всього, що нас оточує (атрибутивна концепція інформації). Ця інформаційна підсистема називається екзаунтингом (*accounting*). Екзаунтинг є інформаційною підсистемою як економіки, так і фінансів. Докладно зазначене розглядалося в інших працях авторів [5–8].

5. Інформація як економічний ресурс є носієм енергії та має споживчу й мінову вартості, котрими наділяються також продукти, що виготовляються

за її участі. Інформація як економічний ресурс має унікальні властивості¹. Вартість інформаційного ресурсу є предметом окремого дослідження.

6. Поняття “сутність вартості” відображає внутрішній, прихований від безпосереднього сприйняття зміст вартості. Наближення людських знань до об’єктивної реальності в питаннях вартості, зокрема дослідження її енергоінформаційної сутності, – це реальний шлях до розумної й оптимальної побудови фінансів. Фінанси – явище об’єктивне, однак ефективність реалізації енергоінформаційної сутності вартості, її властивостей і об’єктивних законів залежить від того, як фінанси організовані на конкретному етапі розвитку, в кожній країні, регіоні, на макро- та мікрорівні, а також від того, наскільки держава при їх використанні враховує дію об’єктивних економічних законів.

7. Розвиток фінансів визначається потребами, знаннями й можливостями, в т. ч. інформаційними, суспільства. Формалізуються фінанси у відповідній системі економічних відносин, фінансовій політиці на макро- та мікроекономічному рівні, фінансовому праві, різноманітними фінансовими інституціями, за допомогою фінансових інструментів, а також завдяки відповідній інформаційній підсистемі².

Фінанси – це складний, багатоаспектний, комплексний та наразі не до кінця пізнаний інститут. Сучасні наука й практика структурують у його архітектурі такі чотири сфери: публічні фінанси (державні та місцеві фінанси), корпоративні фінанси, фінанси домогосподарств і фінансовий ринок, на якому перетинаються перші три сфери. Поняття “інститут фінансів” можна визначити як порівняно стійку, адекватну рівневі розвитку соціуму й економіки форму організації вартісних (грошових) відносин, котра водночас є системою, що забезпечує вартісно-інформаційний (енергоінформаційний) взаємозв’язок та його синергетичний ефект у економіці.

Ретроспективний аналіз розвитку інституту фінансів дає підстави стверджувати, що в реальному житті практика їх удосконалення базується на поєднанні емпіричного підходу (метод спроб і помилок) та свідомого використання теоретичних знань. При цьому емпіричний підхід нерідко превалює та несе із собою більшу ймовірність недостатнього врахування властивостей і об’єктивних законів вартості, а отже, дисонансів у економіці, розладу й криз у фінансах. Застосування теоретичних знань вказує на розвиненість суспільства та його фінансової науки й забезпечує вищу ймовірність налаштування фінансів на збалансований, стійкий розвиток.

Прагматика пропонованого дослідження полягає в тому, що, здавалося б, суто теоретичні висновки щодо ролі фінансів у реалізації енергоінфор-

¹ Детальніше про властивості інформації як економічного ресурсу див.: Рязанова Н. С. Інститут фінансового рахівництва інформаційного суспільства: сутність та сучасна парадигма розвитку : монографія. Київ : КНЕУ, 2017. С. 107–127.

² Сучасна фінансова наука визначає фінанси за допомогою таких понять, як “система економічних відносин”, “підсистема” або “сфера економіки”, “економічна категорія”, “сфера діяльності з розподілу активів і зобов’язань” тощо. Незважаючи на різноманіття цих понять, фінанси завжди асоціюють із вартістю.

маційної сутності вартості наштовхують на розуміння напрямів можливого вдосконалення практики сучасних фінансів із забезпечення збалансованого руху та примноження вартості. Останні два аспекти руху вартості є невід'ємними засадами стійкого розвитку економіки, що так необхідний сучасному українському суспільству.

У попередній статті [2] було встановлено, що властивістю вартості є рух, який відбувається в ході її накопичення, перенесення й розподілу, а також перебування протягом певного часу в нерухомому стані. Тобто вартості властивий рух, і вона здатна накопичуватися, переноситися, розподілятися та бути знерухомленою. При цьому тривалість, обсяги й надійність вартості щодо здатності накопичуватися, розподілятися, переноситися та зберігатися залежать від характеристик і якості носія вартості.

Якщо говорити про об'єктивні закони функціонування вартості, то вони стосуються трьох аспектів: механізму (способу) функціонування вартості, джерел вартості, а також систем координат та відліку, в котрих функціонує (існує) вартість і відносно яких визначається її величина. Кожний закон вартості є до певної міри проявом у економіці вже описаних теоретичною фізикою законів функціонування енергії. Об'єктивні закони вартості полягають у такому:

1) вартість функціонує лише в системі вартісно-інформаційного взаємозв'язку;

2) вартість ні з чого не виникає та нікуди не зникає, вона переходить із одного стану в інший, поєднуючи в економіці всі процеси, явища й речі;

3) величина вартості є відносною.

Тема ролі фінансів у реалізації енергоінформаційної сутності вартості при переведенні її в практичну площину з метою пошуку шляхів стійкого розвитку фінансів і всієї економіки виводить нас на такі прагматичні питання: а) функції фінансів та пріоритетні для розвитку на конкретному етапі сфери фінансів; б) розвиток інформаційної підсистеми фінансів; в) пріоритетні для фінансування проекти й програми; г) необхідність урахування відносності величини вартості при оцінюванні економічних ситуацій, прогнозуванні, розробленні фінансової політики, стратегії та тактики управління фінансами.

Стосовно функцій фінансів як об'єктивної економічної категорії (*об'єктивне начало*) слід зауважити: варто відрізняти функції як об'єктивні характеристики фінансів від функцій, котрими наділяються окремі поняття – *суб'єктивне начало* [9]. Фінансова наука постійно розвивається, й тема функцій фінансів належить до ключових у теорії фінансів. В українській фінансовій науці цим питанням присвячено низку ґрунтовних досліджень¹.

¹ До початку ХХІ ст. в українській фінансовій науці стосовно функцій фінансів панувала позиція, сформована ще за часів Радянського Союзу в умовах тоталітарної державної власності та відсутності ринкової економіки. Через це економічна категорія "фінанси", по суті, отожднювалася тільки з державними фінансами; також вважалося, що призначення фінансів – виконувати такі дві функції, як розподільна й контрольна. Крім цих функцій, радянська фінансова наука іноді виділяла ще регульовальну, стимулюючу, відтворювальну і стабілізаційну. З 1991 р., зі здобуттям Україною державної незалежності та стартом формування корпора-

Сучасна західна фінансова наука, попри характерний для неї суто практичний, бізнесовий підхід, підкреслює важливість досліджень теорії фінансів, у т. ч. їх функціонального призначення¹.

Отже, унікальне призначення фінансів – забезпечувати функціонування вартості, звідси їм об'єктивно притаманна вартісна функція. Ідея такої функції фінансів була вперше сформульована авторами ще у 2013 р. при дослідженні корпоративних фінансів [14], а згодом вона була досліджена й у контексті решти сфер фінансів [8, с. 66–87]. Полягає ця функція в тому, що саме у фінансах (у межах і в процесі фінансових відносин) у економіці функціонує вартість – рухається, накопичується, переноситься й розподіляється, перебуває протягом певного часу в нерухомому стані, а також використовується.

Дослідимо вартісну функцію фінансів у розрізі таких взаємопов'язаних сфер архітектури сучасних фінансів, як корпоративні, публічні фінанси, фінанси домогосподарств та фінансовий ринок. Вартість функціонує в усіх цих сферах. Маючи характерні ознаки, кожна з них відіграє особливу роль у забезпеченні в економіці повного циклу руху вартості. Цей цикл можна умовно поділити на етапи, котрі проявляються в різних формах руху вартості: формування (створення), розподіл, накопичення, використання, інвестування. Таким чином, вартісна функція фінансів має кілька форм прояву.

Крім того, оскільки рух мінової (грошової) вартості опосередковується особливим товаром-еквівалентом (грошима), в економіці постійно існує потреба у фіксації ціни (цінності, вартості) цього товару²; тут уже присутні монетарна політика та практика, що тісно переплітаються з фінансовою політикою і практикою.

Зауважимо, що в кожній сфері фінансів наявні всі згадані етапи (форми) руху вартості, але домінуючим (ключовим) є лише один або декілька етапів

тивних фінансів і ринкової економіки, у вітчизняній фінансовій науці розпочався новий етап розвитку наукової школи публічних фінансів та становлення наукової школи корпоративних фінансів. Досліджуючи корпоративні фінанси, професор В. М. Суторміна у фундаментальній праці “Корпоративні фінанси” (2004) [10, с. 12–19, 20–26] виокремила такі три функції: 1) формування капіталу корпорацій, тобто залучення капіталу з фінансового ринку; 2) розподіл і використання капіталу, тобто його інвестування відповідно до бізнес-планів корпорації; 3) контроль формування, розподілу й використання капіталу. Аналогічна позиція знайшла відображення також у інших працях сучасної української фінансової науки [11, с. 321–323].

¹ У західній фінансовій науці дослідження функцій фінансів донедавна вважалося суто теорією, далекою від практики. Зокрема, наприкінці ХХ ст. відомі фахівці з корпоративних фінансів і фінансового менеджменту – професори Університету Флориди (США) Ю. Брігхем та Л. Гапенські зазначали, що важливість теорії очевидна, але, оскільки студенти не розуміють практичної цінності теорії та не бачать сенсу її вивчати, глибинні теоретичні питання відходять на другий план [12]. Минув час, і під впливом світових фінансових катаклізмів початку ХХІ ст. представниками фінансової науки США було запропоновано інший підхід. Наприклад, у праці того ж Ю. Брігхема та професора з фінансів штату Теннессі М. Ерхарда 2010 р. наголошується, що останній фінансовий колапс засвідчив значимість розуміння студентами й менеджерами ролі теорії фінансів як загалом у економіці, так і в корпораціях та домогосподарствах [13].

² Детально про гроші та грошовий капітал див.: Рязанова Н. С., Федосов В. М. Властивості та об'єктивні закони вартості як прояви її енергоінформаційної природи. *Фінанси України*. 2020. № 2. С. 101–114.

(форм) загального ланцюжка руху вартості, і саме він (вони) визначає головне (проте не єдине) об'єктивне вартісне призначення відповідної сфери фінансів. Узяті в цілому всі сфери фінансів являють собою єдину систему, яка й забезпечує реалізацію енергоінформаційної сутності вартості, її властивостей та об'єктивних законів.

На нашу думку, в корпоративних фінансах домінуючим є етап формування (створення) вартості, й саме ці фінанси відіграють у економіці ключову роль у формуванні мінової вартості, створенні доданої вартості. Тобто вартісна функція в цій сфері фінансів представлена здебільшого у формі створення вартості. Особливості прояву вартісної функції в корпоративних фінансах детально розглядалися авторами в попередніх працях [14; 15].

Ключовим етапом у публічних фінансах є розподіл вартості, й саме державні та місцеві фінанси відіграють у економіці головну роль у розподілі (перерозподілі) грошової вартості. Тобто вартісна функція фінансів тут набуває переважно форми розподілу вартості. Особливості прояву розподільної форми вартісної функції вже, по суті, описані українською фінансовою наукою: вони аналогічні тим, що виявлені при дослідженні розподільної функції державних фінансів.

У фінансах домашніх господарств домінують етапи накопичення й використання вартості. В економіці саме домогосподарства є основним джерелом накопичення грошової вартості, вони ж переважно її використовують. А здійснюється це накопичення як спеціалізованими фінансовими інституціями (банками та ін.), до котрих домогосподарства звертаються по відповідну послугу, так і безпосередньо самими домогосподарствами (коли вони тримають свої грошові вартості, так би мовити, "під матрасами"). Перше є ознакою розвиненої фінансової системи. Отже, у фінансах домогосподарств вартісна функція фінансів має зазвичай форму накопичення та використання грошової вартості.

Фінансовий ринок відрізняється від розглянутих сфер фінансів тим, що предметом його діяльності виступає грошовий капітал. Нагадаємо, що на сучасному етапі компонентами грошового капіталу є: повноцінні гроші (банківські метали), кредитні гроші та квазігроші (ліквідні цінні папери). Останні, на відміну від звичайних грошей, не можуть виконувати функцію міри вартості, проте використовуються як засоби платежу, обміну й накопичення, оскільки на фінансовому ринку постійно визначається (та коригується) їхня ціна (цінність, вартість) [2].

У сфері фінансового ринку ключовими є такі етапи руху вартості: накопичення й інвестування грошової вартості.

Реалізація вартісної функції у формі накопичення полягає в тому, що фінансовий ринок у особі відповідних фінансових інституцій акумулює грошовий капітал, щоб надалі пропонувати його для інвестування. Зазначене відбувається, наприклад, у ході накопичення коштів вкладників банку на їхніх депозитних банківських рахунках, а також коли інституційні інвестори (в Україні ними є недержавні пенсійні фонди, страхові компанії, інститу-

ти спільного інвестування) акумулюють кошти своїх клієнтів, і ці кошти теж акумулюються на відповідних банківських рахунках. Роль фінансового ринку в забезпеченні акумулювання грошей, накопиченні вартості дуже важлива для економіки. Завдяки їй невеликі за обсягом грошові капітали акумулюються та можуть трансформуватись у масштабні інвестиції, котрі необхідні конкретним реципієнтам (емітентам, позичальникам); окрім того, фінансовий ринок акумулює різні за тривалістю грошові капітали, щоб трансформувати їх у триваліші за часом і потрібні реципієнтам кошти.

Реалізація вартісної функції у формі інвестування полягає в тому, що на фінансовому ринку відбувається розміщення (вкладання) грошових вартостей (грошового капіталу). При цьому фінансовий ринок здатний робити це максимально ефективно, тобто забезпечувати рух грошової вартості в напрямі вищої дохідності й мінімізації ризиків. Це можливо, коли кошти інвестуються в найперспективніші проекти, які повинні ретельно оцінюватися на предмет їх надійності, відповідності системі управління екологічними та соціальними ризиками, прибутковості тощо.

Підсумовуючи викладене щодо ролі фінансового ринку в реалізації вартісної функції фінансів, зазначимо, що в сучасній економіці саме на цьому ринку (завдяки діяльності спеціалізованих фінансових інституцій) відбувається накопичення й інвестування грошової вартості. Тобто на фінансовому ринку вартісна функція фінансів набуває переважно таких форм, як накопичення та інвестування грошового капіталу, котрі, взяті в цілому, є мобілізацією грошової вартості, грошового капіталу.

Для учасників господарських відносин завжди важливою є інформація про ціну (цінність, вартість) грошового капіталу. Виходячи з ціни грошей учасники економіки мають можливість оцифровувати (виражати) ціни й цінові пропорції між рештою товарів і послуг. При цьому гроші, хоч і є прерогативою виключно монетарної політики й практики, функціонують на фінансовому ринку та реалізуються фінансовими інституціями. Взаємодія фінансів і монетарної справи – це багатоаспектний механізм, детальний розгляд якого не є предметом пропонованої статті. Зауважимо лише, що фіксація ціни повноцінних грошей та кредитних грошей відбувається на грошовому/фінансовому ринку, а ціни квазігрошей – виключно на фінансовому. Отже, на фінансовому ринку вартісна функція фінансів певною мірою проявляється також у формі ціноутворення грошового капіталу.

Роль фінансового ринку в забезпеченні руху вартості в економіці надзвичайно вагома. Оцінка обсягів руху грошового капіталу (по суті, грошової вартості) в економіці проводиться, зокрема, за допомогою інформації про капіталізацію фондового ринку, який є важливим сегментом фінансового ринку. Ступінь його капіталізації характеризує розвиненість фондового ринку, а в динаміці – якість функціонування всієї економіки та її фінансового ринку. Дані про стан формування цін на фінансовому ринку (кон'юнктура фінансового ринку) в сучасній економіці належать до основних у аналітичних матеріалах і прогнозах розвитку національних та світової економіки.

Зазначені дані включають біржові індекси, що узагальнюють динаміку цін на цінні папери.

Детально прояв вартісної функції фінансів на фінансовому ринку розглянуто в підручнику “Фінансовий ринок”, укладеному науковцями кафедри фінансів ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” [16, с. 7–16].

Усі перелічені форми прояву вартісної функції логічно масштабуються на міжнародний рівень, міжнародні фінанси. Останні представлені фінансами ТНК і міжнародних (міждержавних) інституцій, міжнародними фінансовими відносинами окремих держав та союзів, а також місцевих (національних) корпорацій, фінансами домогосподарств у частині міжнародних платежів, переказів тощо, міжнародним фінансовим ринком і фінансами решти міжнародних ринків.

Якщо звернутися до об’єктивних законів вартості [2], то перший із них є основоположним, адже визначає механізм існування та прояву вартості в економіці; він засвідчує, що вартість функціонує виключно в системі вартісно-інформаційного взаємозв’язку. Роль фінансів у реалізації цього закону полягає в забезпеченні інформаційного обміну, й тут на перший план виступає еккаунтинг як інформаційна підсистема фінансів.

Донедавна фінанси й інформація (інформаційний обмін, інформаційна система) вважалися пов’язаними між собою, однак окремо існуючими явищами. Втім, із настанням інформаційної доби приходить розуміння їх нерозривності. Більше того, інформаційна підсистема на сучасному етапі стає рушієм розвитку як інституту фінансів, так і всього інституту економіки. На наш погляд, це закономірний процес, що відображає фрактальний¹ принцип існування та розвитку складних динамічних систем.

Фрактали та загальна динамічна система взаємопов’язані й взаємодіють не хаотично, а за певними закономірностями. Кожний фрактал (підсистема, складова), хоч би в якій частині загальної інституційної структури (або її підсистеми) він був виділений, по-перше, містить інформацію (мікрокартину) про всю систему та, по-друге, впливає абсолютно на всю інституційну структуру (систему) через численні різноманітні зв’язки.

У нашому випадку інформаційна підсистема (еккаунтинг) є фракталом складної динамічної системи – інституту фінансів. Вважаємо логічним стверджувати, що:

1) дослідження якоїсь окремої підсистеми інституту фінансів, зокрема еккаунтингу, дає уявлення про весь цілісний інститут фінансів;

¹ Сучасна фізика, хімія, цифрова техніка, прикладна математика, теорія ймовірностей та інші дисципліни успішно досліджують складні динамічні структури, користуючись принципами фракталу. Фрактали – це частини цілісної системи, що за формою і структурою схожі на всю систему. Їх яскравими прикладами у фізиці та хімії слугують кристали, котрі подрібнюються на менші частинки, кристалічна структура яких подібна до великого кристалу; в цифровій техніці – голографічна (тримірна) фотографія, при подрібненні котрої утворюються менші голографічні малюнки, що містять повне зображення цілої голограми, але з меншою кількістю пікселів, ніжщою цифровою роздільністю.

2) неналежне функціонування та/або недостатній розвиток будь-якої підсистеми фінансів (у цьому випадку еккаунтингу) знижує ефективність функціонування фінансів як інституту;

3) свідома, комплексна, така, що відповідає стратегічним потребам, розбудова в країні окремих підсистем фінансів (зокрема еккаунтингу) сприяє стрімкому прогресу у фінансах. Отже, на сучасному етапі для забезпечення належного прояву першого закону вартості необхідно насамперед розвивати інформаційну підсистему фінансів.

Другий закон вартості допомагає розібратися із її джерелами, знайти шляхи її примноження в національних і світовій економіках. Як було зазначено в попередній статті [2], об'єктивно існують три джерела створення (збільшення й поліпшення) вартості: перше – вилучення з наявних економічних ресурсів більшої та якісно іншої (кращої) споживчої вартості (а отже, й створення мінової вартості) завдяки їх ефективнішій експлуатації, глибшій переробці, в т. ч. шляхом зменшення відходів, використанню відходів як економічного ресурсу, тобто вторсировини (вторресурсу), та як джерела енергії (енергетичне використання); друге – залучення до виробничого процесу раніше не використовуваних ресурсів (наприклад, альтернативних, відновлюваних джерел енергії, що поступово заміщують викопні джерела, котрі донедавна вважалися традиційними); третє – розвиток людського капіталу, й цей ресурс невичерпний.

Роль фінансів у реалізації другого закону вартості полягає в тому, щоб розвивати фінансування саме таких проектів і програм. Тут має вибудовуватися відповідна державна фінансова політика, яка передбачає навчання правильного відбору цих проектів і програм, оцінку їх ефективності, заохочення їх інвесторів і виконавців. Особливу увагу варто приділити розвитку людського капіталу, проектам і програмам з виховання та якісного навчання на всіх рівнях.

У свою чергу, третій закон вартості допомагає зрозуміти систему координат і систему відліку, в котрих функціонує (існує) вартість та відносно яких визначається її величина. Згідно з цим законом, величина вартості безпосередньо пов'язана з масою економіки, котру репрезентує, залежить від параметрів, що характеризують стан цієї економіки, є однозначною функцією рівноважного стану останньої. Разом із тим величина вартості залежить від системи відліку: в економіці одночасно існують, так би мовити, різні системи координат, у яких функціонує вартість, і системи відліку, відносно котрих визначається її величина. Тому для різних учасників економіки реальна вартість (цінність) того чи іншого економічного ресурсу не однакова.

Знання цього закону вартості допомагає забезпечити надійність оцінок фінансового стану економіки, реалістичність прогнозів, ефективність фінансової політики, стратегії й тактики та їх зв'язок із монетарною політикою.

На підставі викладеного доходимо таких важливих для розвитку сучасних фінансів України висновків:

По-перше, для забезпечення збалансованого руху вартості та її примноження, що визначає стійке зростання економіки, необхідно докладати всіх

зусиль для розвитку приватного сектору (корпорацій і домогосподарств) та його фінансів, а також фінансового ринку.

По-друге, на нинішньому етапі розбудови національного інституту фінансів потрібно для забезпечення належного функціонування вартості розвивати інформаційну підсистему фінансів. Такою підсистемою є еккаунтинг, котрий виступає інформаційною підсистемою як усієї економіки, так і фінансів.

По-третє, на сучасному етапі розвитку суспільства примноження вартості в національних і світовій економіках можливе головним чином за рахунок фінансування проектів та програм, що передбачають: а) вилучення з наявних економічних ресурсів більшої і якісно іншої (кращої) споживчої вартості; б) залучення до виробничого процесу раніше не використовуваних ресурсів; в) розвиток людського капіталу. Фінансування таких проектів і програм має супроводжуватися відповідною державною фінансовою політикою, спрямованою на навчання, популяризацію й заохочення цієї діяльності.

По-четверте, з метою забезпечення реалістичності й ефективності оцінок фінансового стану економіки, розроблення її фінансової політики, стратегії і тактики необхідно враховувати відносність величини вартості, тобто що вона безпосередньо пов'язана з масою економіки, яку репрезентує, та однозначно залежить від її параметрів, а також від обраної системи координат і системи відліку.

Список використаних джерел

1. Рязанова Н. С., Федосов В. М. Енергоінформаційна природа вартості. *Фінанси України*. 2020. № 1. С. 99–113. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2020.01.099>.
2. Рязанова Н. С., Федосов В. М. Властивості та об'єктивні закони вартості як прояви її енергоінформаційної природи. *Фінанси України*. 2020. № 2. С. 101–114. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2020.02.101>.
3. Федосов В. М., Опарін В. М., Львовчкін С. В. Інституційна фінансова інфраструктура України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Фінанси України*. 2008. № 12. С. 3–21.
4. Львовчкін С. В., Опарін В. М., Федосов В. М. Фінансова інфраструктура ринкової економіки: концептуальні підходи. *Економіка України*. 2008. № 11. С. 57–72.
5. Рязанова Н. С., Федосов В. М. Фінансове рахівництво як інституційно-інфраструктурна складова інформаційної економіки. *Фінанси України*. 2016. № 3. С. 55–85.
6. Рязанова Н. С., Федосов В. М. Фінансове рахівництво як інформаційно-інфраструктурна підсистема сучасної макроекономіки. *Фінанси України*. 2017. № 1. С. 26–51.
7. Рязанова Н. С., Федосов В. М. Фінансове рахівництво як інформаційно-інфраструктурна підсистема сучасної мікроекономіки. *Фінанси України*. 2016. № 10. С. 39–64.
8. Рязанова Н. С. Інститут фінансового рахівництва інформаційного суспільства: сутність та сучасна парадигма розвитку : монографія. Київ : КНЕУ, 2017. 337 с.
9. Федосов В. М. Современный капитализм и налоги: вопросы методологии и теории. Київ : Вища шк., 1987. 126 с.
10. Суторміна В. М. Фінанси зарубіжних корпорацій. Київ : КНЕУ, 2004. 566 с.
11. Теорія фінансів / С. Бойко, А. Гацька, В. Гошовська та ін. ; за заг. ред. В. Федосова, С. Юрія. Київ : ЦУЛ, 2010. 574 с.
12. Brigham E. F., Gapenski L. C. Intermediate Financial Management. Vol. 1. 4th ed. Orlando : The Dryden Press, 1997. XXX, 497 p.

13. Ehrhardt M. C., Brigham E. F. Financial Management: Theory and Practice. 13th ed. Mason, OH, 2010. 1252 p.
14. Федосов В. М., Рязанова Н. С. Концептуальні питання теорії корпоративних фінансів. *Ринок цінних паперів України*. 2013. № 3-4. С. 39–55.
15. Крисоватий А. І., Федосов В. М., Рязанова Н. С. Корпоративні фінанси в контексті викликів сучасної інноваційної економіки. *Фінанси України*. 2013. № 9. С. 7–27.
16. Фінансовий ринок / за заг. ред. М. А. Гапонюка. Київ : КНЕУ, 2014. 419 с.

References

1. Riazanova, N. S., & Fedosov, V. M. (2020). Energy-information genesis of value. *Finance of Ukraine*, 1, 99–113. DOI: 10.33763/finukr2020.01.099 [in Ukrainian].
2. Riazanova, N. S., & Fedosov, V. M. (2020). Properties and objective laws of value in the light of its energy-informational nature. *Finance of Ukraine*, 2, 110–114. DOI: 10.33763/finukr2020.02.101 [in Ukrainian].
3. Fedosov, V. M., Oparin, V. M., & Liovochkin, S. V. (2008). Institutional financial infrastructure of Ukraine: current state and development problems. *Finance of Ukraine*, 12, 3–21 [in Ukrainian].
4. Liovochkin, S. V. Fedosov, V. M., & Oparin, V. M., & (2008). Financial infrastructure of a market economy: conceptual approaches, *Economy of Ukraine*, 11, 57–72 [in Ukrainian].
5. Riazanova, N. S., & Fedosov, V. M. (2016). Financial accounting as an institutional and infrastructural component of information economy. *Finance of Ukraine*, 3, 55–85 [in Ukrainian].
6. Riazanova, N. S., & Fedosov, V. M. (2017). Financial accounting as an information and infrastructure subsystem of modern macroeconomics. *Finance of Ukraine*, 1, 26–51 [in Ukrainian].
7. Riazanova, N. S., & Fedosov, V. M. (2016). Financial accounting as information infrastructure subsystem of modern microeconomics. *Finance of Ukraine*, 10, 39–64 [in Ukrainian].
8. Riazanova, N. S. (2017). *Institute of Financial Accounting of the Information Society: The Essence and Modern Paradigm of Development*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
9. Fedosov, V. M. (1987). *Modern capitalism and taxes: questions of methodology and theory*. Kyiv: Vyscha shkola [in Ukrainian].
10. Sutormina, V. M. (2004). *Finance of foreign corporations*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
11. Fedosov, V., & Yurii, S. (2010). *Theory of finance*. Kyiv: TSUL [in Ukrainian].
12. Brigham, E. F., & Gapenski, L. C. (1997). *Intermediate Financial Management*, Vol. 1 (4th Ed.). Orlando: The Dryden Press.
13. Ehrhardt, M. C., & Brigham, E. F. (2010). *Financial Management: Theory and Practice* (13th Ed.). Mason, OH.
14. Riazanova, N. S., & Fedosov, V. M. (2013). Conceptual issues of corporate finance theory. *Ukrainian securities market*, 3-4, 39–55 [in Ukrainian].
15. Krysovatiy, A. I., Fedosov, V. M., & Riazanova, N. S. (2013). Corporate finance in the context of the challenges of the modern innovative economy. *Finance of Ukraine*, 9, 7–27 [in Ukrainian].
16. Haponiuk, M. A. (Ed.). (2014). *Financial market*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].